

Esipuhe

Valistusaikana Euroopassa syntyi uudenlainen poliittinen kulttuuri. Sitä kuvastivat sellaiset käsitteet kuin 'julkinen keskustelu', 'mielipide' ja 'oppositio'. Myös Ruotsissa ensimmäiset puolueet syntyivät 1730-luvun lopussa. Dosentti Ilkka Huhdan johtamassa akatemiaprojektissa ”Suomalainen 'keskustelu': Julkisuuden käytännöt esimodernissa luterilaisessa yhteiskunnassa 1720–1880” kysymyksenasettelun keskiössä on ollut etsiä homogeneiseksi luterilaiseksi ”yhtenäiskulttuuriksi” väitetystä yhteiskunnasta ne julkisen keskustelun aiheet, jotka parhaiten toivat esille ”suomalaisen keskustelun” erityispiirteet. Keskeinen kysymys on ollut, millä tavoin julkista keskustelua oli mahdollista käydä yhteiskunnassa, joka edellytti alamaisiltaan yhdenmukaisuutta, jopa samanmielisyyttä, ja kuka tätä keskustelua kävi.

Tässä *Teologisen Aikakauskirjan* numerossa Minna Ahokkaan esittelemät esimerkkitaupukset kertovat, millä tavoin valistuskeskustelu koetteli yksimielisyyden rajoja. Jani Marjasen käsitehistoriallinen analyysi puolestaan valaisee patriotismia koskevan käsitteistön polarisoivaa vaikutusta 1700-luvun lopun ja 1800-luvun alun yhteiskunnassa. Ilkka Huhdan herätysliikejulkisuutta koskeva analyysi kertoo mielenkiintoisella tavalla samankaltaista tarinaa edellä mainittujen kanssa. Kuvatut herätysliikehistorian esimerkit näyttävät yhtäältä, missä uudenaikaistuvan yhteiskunnan julkisen keskus-

telun rajat kulkivat ja kuinka pitkälle rajoja voitiin venyttää. Toisaalta hätkähdyttävää on myös se, että erilaiset perinteistä yksimielisyyttä haastavat konfliktit ja julkiset debaattit näyttävät lopulta johtaneen maltillistumiseen. Henrik Steniuksen artikkelista ilmenee, että sellaisista saattoi tulla myös tärkeä osa historiankirjoituksen kanonisoimaa suomalaista kertomusta.

Resensioissa on tarjolla joitain esimerkkejä tuoreen häpeä-tutkimuksen erilaisista lähestymistavoista. Voltairen kanssa innokasta keskustelua käyneen Fredrik Suuren varhaisia vaiheita esittelevä resensio liittyy yhteen debatin ja häpeän. Fredrik Suurelle, jonka syntymästä tuli tänä vuonna kulu-neeksi 300 vuotta, valistusdebatti oli keino selvittää nöyryytykseen perustuneen kasvatuksen aiheuttamasta häpeästä.